

ТАРИХ, ФИЛОСОФИЯ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТАНУ
ИСТОРИЯ, ФИЛОСОФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ
HISTORY, PHILOSOPHY AND SOCIOLOGY

FTAMP 02.41.51

ҰЛТТЫҚ САНАНЫҢ ҚАЛЫПТАСУ НЕГІЗДЕРІ

Ү.Қ. СӘРСЕМБИН

Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті, Ақтөбе, Қазақстан

Аннотация. Бұл мақалада ұлттық санан және оның қалыптасу негіздері қарастырылған. Автордың пайымдауынша сана адам болмысының рухани негізін айқындаушы құбылыс. Қоғамдық сана түрлерінің дамуы ұлттық сана феномені арқылы ерекшеленеді. Ұлттық сананың қалыптасу негізінде тарихи сананың қызметі жатыр.

Түйін сөздер: ұлттық сана, ұлттық мүдде, ұлттық рух, ұлттық идея, тарихи сана, тектілік, бәсекеге қабілеттілік, ұлттық мәдениет, мәдениеттілік.

Аннотация. В данной статье рассмотрены основы национального сознания, формирования национального сознания. По мнению автора, сознание определяющее духовную основу бытия человека. Развитие форм общественного сознания, национальная и гражданская идентичность в обществе отличается феноменом национального сознания. Особое место в формировании национального сознания занимает деятельность исторического сознания.

Ключевые слова: национальное сознание, национальные интересы, национальный дух, национальная идея, историческое сознание, конкурентоспособность, национальная культура.

Annotation. This article discusses the basics of national consciousness, the formation of national consciousness. According to the author, consciousness determines the spiritual basis of human existence. The development of forms of social consciousness, national and civil identity in society is characterized by the phenomenon of national consciousness. A special place in the formation of national consciousness is occupied by the activity of historical consciousness.

Key words: national consciousness, national interests, national spirit, national idea, historical consciousness, genealogy, competitiveness, national culture.

Әлем, табиғат және қоғам адам танымында интеллектуалдық болмыс құбылыстары арқылы бірігіп, өзінің ішкі мәндерін айқындап отырады. Әлем мен табиғат және рухани өмір шеңберінде ерекше орын алатын нәрсе адамның рухани болмысы. Адамның рухани болмысының қалыптасуы негізінде сананың қызметі жатыр. Адам өзіндік сана арқылы көп жағдайда өзінің рухани өмірін қалыптастырып отырған. Абай данамыз санасыз адам болмысын былай сыйпаттаған:

Адам – бір боқ көтерген боқтың қабы,

Боқтан сасық боласың өлсең тағы.

Менімен сен теңбе деп мақтанасың,

Білімсіздік белгісі – ол баяғы. Шыныменде сана болмаса адам болмысы бос нәрсе сияқты. Сана арқылы адам қашанда рухани қалыптасуға, рухани өмірді қалыптастыруға қажетті қасиеттерді бойына жинақтап отырған. Ежелден ойшыл адамдарды толғандырып келген нәрсе адам болмысының әлем, табиғат болмысымен үйлесуі, адам санасының ішкі құрылымын анықтау болған. Қоршаған әлем болмысының адамның ақыл-ойы жете бермейтін мәнге ие екендігі көне дәуірдің өзінде ойшылдар тарапынан пайымдалып, айтыла бастады. Сол кездің өзінде адамның еркі мен таңдауына бағына бермейтін құбылыстар жан-жақты зерттеле түсті. Осындай биік қатардағы құбылыстардың бірі адамның санасы болып табылады.

Адам болмысының шеңберінде шешімі тереңде жатқан, әлем болмысымен жалғасып кететін нәрсе сананың табиғаты. Адам дүниеден өткенімен оның адамгершілік қасиеттері, білімі, даналығы арқылы сана өзінің танымдық қызметін атқарып (жалғастырып) қала береді. Мағжан Жұмабаев айтқандай:

Жүрген жанның артында ізі қалар,
Етікші өлсе, балға мен бізі қалар.
Бір бай өлсе, төрт түлік малы қалар,
Шешен өлсе, артында сөзі қалар!
Сұм дүние сылаң беріп көптен өтер,
Сау қалғанның көбісі ертең бітер.
Тоқтамас дүниенің дөңгелегі,

Шешеннің айтқан сөзі көпке кетер[1. 22 б.] Адамның рухани өміріндегі сананың табиғаты мен қызметі бір ғана мән арқылы құбылысқа ие болып отырады. Ол адамның жаратылысы мен өмір сүрудегі мақсатымен айқын. Адамның жаратылысы мен өмір сүрудегі мақсаты адамгершілікке бағынып, ізгілікке бағыт алатындығында. Адамды өзін қоршаған ортамен біріктіре түсетін оның танымы. Сана таным шеңберінде адамның танымдық қасиеттері мен білім түрлерін біріктіруші, үйлестіріп отырады. Адам қаншалықты саналы әрекетке жүгінген сайын, оның деңгейі жаңа сатыға көтеріліп, рухани мәнге ие болып отырмақ. Адам болмысының сана арқылы рухани мәнге ие болуын ақыл дейміз. Бұған қатысты Шәкәрім былай деген: «Адам ақиқатты бас көзімен көрмейді, ақыл көзімен көреді...Өлімнен соң бір түрлі тіршілік бар. Екі өмірге де керекті іс – ұждан. Ұждан - дегеніміз ынсап, әділет, мейірім»[2. 6 б.].

Ақыл ісі қашанда адамзат, ұлт, жеке адам болмысының беріктігінің кепілі. Адамның тұлғалық болмысының, сол арқылы ұлт пен ел болмысының өрісін кеңейтіп отыратын саналы әрекеттің мәні уақыт арқылы ғана айқындалып отыратындығын ойшылдарымыз айтып кеткен. Осы тұрғыдан қарайтын болсақ, сана ақыл-ойдың негізі ғана емес, оны қалыптастырушы,

бағыттаушы танымдық қасиетердің тізгіні де. Ал тұлғалық әрекет дегеніміз адам санасының ақыл-ой арқылы ерік тізгініне ие болуы. Абай айтқан, «Адам баласы жылап туады, киіп өледі. Екі ортада бұл дүниенің рақатының қайда екенін білмей, бірін-бірі аңдып, біріне-бірі мақтанып, есіл өмірді ескерусіз, босқа, жарамсыз қылықпен, қор етіп өткізеді де, таусылған күнінде бір күндік өмірді бар малына сатып алуға таба алмайды.

Қулық саумақ, көз сүзіп, тіленіп адамсаумақ – өнерсіз иттің ісі. Әуелі құдайға сыйынып, екінші өз қайратыңа сүйеніп еңбегінді сау, еңбек қылсаң қара жер де береді, құр тастамайды»[3. 16 б.]. Қай елдің, қай халықтың болмасын ойшыл адамдарының жеке адам болмысының рухани қалыптасу негіздерін сана құбылысымен ұштастыратындығы осыдан ақ белгілі.

Сана адам баласына жаратылыс мәнін ұғыну, әлем мен табиғат заңына үйлесу үшін берілетін қасиет, негізгі мүмкіндік іспеттес. Сананы ең басты мүмкіндік дейтін себебіміз, адам сана феномендері арқылы әлемді таниды, адамзатқа ортақ құндылықтарды, өзінің мәдениетін, оған қажет құндылықтарды жасайды. Ақыл, тәрбие және білім арқылы өркениетін қалыптастырады. Өркениеттің тұрақты дамуында қоғамдық сана түрлерінің, өнердің қызметі жатыр.

Кейінгі ұрпақтың өзінің кісілік болмысы мен төл мәдениетінің қалыптасу негіздерін тарихтан іздейтіндігі белгілі. Бұндай ұстаным бүгінгі ғасырда да кеңінен етек алуда. Жаһандану құбылыстарына төтеп беруде адамға, қоғам мен мемлекет болашағына ауадай қажет нәрсе мәдени игіліктер. Мәдени игіліктердің таразысы тарих. Тарихи уақыттың бастапқы дәуіріне қарайтын болсақ тарихи сананың қызметі ерекше көзге түседі.

Жаратылыс болмысын «әлемдік ақыл-парасат» деп таныған ежелгі дәуір ойшылдары. Бұның мағынасы әлем мен табиғаттың, қоғам мен рухани өмірдің арасында жаратылыс мәніне бағынатын құбылыстардың ерекше орын алатындығы. Бұны үйлесімділік дейміз. Ал, адам (жеке адам, ұлт, адамзат) санасының рухы оны әлемдік мәнмен байланыстырып отыруында. Қазақ дүниетанымындағы тарихи сана құбылысы халықтың өмір болмысын өткінші құбылыққа теңейтін ұғымымен тереңдейді. Қазақ даналығында өмір болмысы уақыт құбылыстарымен өлшеніп отырған. Адамды, халықты жаратылыс мәнімен байланыстыратын нәрсе руханилық. Ел мен оның құндылықтары сақталған жерде адамның өмірі мәнге айналады деген тарихи сана ұғымы халық өмірінде ұлттық идеяға айналып отырған. «Адам дүниеге жалаңаш келіп, жалаңаш кетеді» деген халық ұғымының негізінде адамгершіліктің, Отанға деген адалдықтың қадір-қасиетін зерделеу бар. Кейінгі ұрпақ тарихи сана құбылысына айналған ұғымдар, тәжірибелер арқылы ел болып өмір сүрудің мақсатын біледі. Бүгінгі дәуіріміздің тұсында әлемдік мәдениет пен төл мәдениетіміздің қалыптасу негіздерін зерделейтін болсақ, біздің заманымыздан бұрынғы уақытта орын алған мәдени дамудың бастауы, аға ұрпақ буын

өкілдерінің жүріп өткен жолы, тарихи сана мен руханилыққа қатысты көптеген нәрсенің мән-жайын аңғартады. Осы жерде «соңғы ғасырларда адам баласы табиғи ортада жаңа өркениетін құрамын деп мәдениет жолындағы бағдарынан айырылып қалған жоқпа?» деген сауал туындайды. Бұл мәселеге батыс ғалымдары өткен ғасырдың басында ақ ерекше көңіл бөле бастағандығы белгілі.

Адамзат баласының өзіндік санасының тарихи сана мен ұлттық сана деңгейіне көтерілуін оның ойлау мәдениетімен ұштастырамыз. Өзіндік сананың тарихи сана мен ұлттық санаға айналуында, ұрпақтың танымдық мүмкіндіктерге ие болу, тәжірибе мен білім арқылы игіліктерді жасау қызметі жатыр. Соның негізгілерінің бірі (бабаларымыз негізін салған) атқа міну мәдениеті. Тығырықтан шығудың жолын іздестіруде адам баласы үшін ойлау мәдениетінің бір қыры, табиғат мүмкіндігін дұрыс пайдалануда жатқандығын осыдан ақ білуге болады. Яғни өзіндік сананың тарихи сана негізіне айналуында, тарихи кезеңдегі адамдардың әлеуметтік және мәдени дамуға ықпал ететін қажеттіктерді өтеу жолында жаңа мүмкіндіктерге ие болуы, осыны іске асырудағы танымы ерекше көзге түсуде.

Адамзат әлемінде, адамзаттық мәдениеттің рухани негіздерінің қалыптасу уақытының айшықты белгісі, тарихи сана құбылыстарынан, адам санасының жасампаздық табиғатынан көрінеді. Сананың интеллектуалдық феномендері арқылы халық ұлтқа айналып отырады. Ұлттық қалыптасудың негізінде сана тәжірибелерін, даналықты сақтап отыру, оның қызметі арқылы ұлттық болмыстың рухани өрісін кеңейту, уақыт кеңістігінен тарихи кеңістік пен мәдени органы қалыптастыру әрекеті ерекше көзге түседі. Ұлттың қалыптасуында мемлекетті қалыптастырудағы тарихи сана қызметі, оның тарихи оқиғаларды қалыптастырып отыруы және ұлттың дербес тарихы мен мәдениетінің әлемнен өзіне лайықты орынды белгілеп отыруымен ерекше көзге түседі. Ұлттың мәдениетінде өзіндік санасын тарихи сана өрісіне бағытай білген кез келген адам ел азаматы ретінде, өзінің әлеуметтік ұстанымын іске асыруда, ұлттық мүдде құндылықтарын қалыптастырып немесе оны кейінгі уақытқа табыстаумен шектелмейді. Өзінің төл мәдениетіне жаңа серпіліс, сол арқылы қоғамына, адамзат әлеміне өзгеріс әкелетін жаңа тәжірибелерді иеленуге ұмтылып отырады. Бұны қазіргі сөзбен айтқанда жасампаздық, бәсекеге қабілетті болу дейміз. Осы бір адамзаттық мәдениет пен қазіргі өркениеттің бастау көзіне айналып отырған танымдық қасиеттер, жасампаздық және өркениетті бәсекеге қабілетті болу, тарихи уақыт өрісінде ерекше орын алатын көшпелі тұрмыстағы мәдениет иелерінің болмысында жатыр. Бұны тарихи уақыттағы тарихи сана құбылыстарының негізі өнімдерінің бірі деп айтудыңға болады. Мәселен жаһан, жаһанды тану, жаһандағы өзгеріс ұғымы түркілердің танымында ерте орын алған, тарихи сана құбылысының мәнін айқындайтын мәселелердің бірі. Мәселен Мұхаммед Хайдар Дулатидің «Жаһан наме» дастанында жаһандық болмыс келбеті былай суреттелген:

Мадақ – жаһанды жаратушыға бұрын,

Ешкімнің де емес одан ісі жасырын.

Неңдей бір адамның ақыл-ойы жетсе де,

Кімде-кім ұлыстан құпия етсе де,

Бәрі оның [Алланың] алдында бірдей болар,

Ашық дала мен қара түнек болса да мекені[4.7 б.]. Түркі ойшылдарының ұғымында жаһандық құбылыстар жаратылыс құзырындағы мәнге негізделеді. Адамның іс-әрекетінен туындайтын дүниелер объективті әлеммен ғана шектеледі. Ал адам баласы сана арқылы ғана әлеммен байланысты. Жаһандық әлем кеңістігінде объективті әлем кеңістігінен өте алатын сана, ақыл-ой. Адамның іс-әрекеті мәдениет пен қоғамға игілік әкелетін деңгейімен тарихи мәнге ие. Идея да ұрпақтың тұлғалық қызметтерінің нәтижесінде адамзат игілігіне ортақ құндылыққа айналады. Себебі әр аймақта адамзатқа ортақ тарихи уақыттың басталу кезеңінде, әлеуметтік дамудың негіздерін қалыптастыруға бағытталған тұлғалардың зердесі тұр. Тұлғалық зерде өрісі сол аймақтың әлеуметтік тарихи жағдайына байланысты, әр түрлі бағытта жүзеге асып отыруы ықтимал. Бірақ кейінгі ұрпақ тарихи уақыт құбылыстарының негіздерін зерделеп отыруда екі нәрсені үнемі естен шығармауы қажет деп есептейміз. Ол сана феномендерінің қалыптасу ерекшеліктері және әлеуметтік дамудың заңдылықтары.

Адамзат мәдениетінің, оның ішінде ұлттық мәдениеттің негізінде игіліктерді тану мәселесі де жатыр. Адам баласы үшін бақ негізгі құндылық. «Бақ береке мен бірлік бар жерде орнығады» делінген қазақ даналығында. Береке мен бірлік сана құбылыстарының адам мен қоғам өмірінде игілікке айналуы арқылы келеді. Сана құбылыстарын игілікке айналдыратын адамның өзі. Адамға сананың өрісін кеңейтуде мінез, білім, тәжірибе қоса қажет. Осы үшеуін қалыптастыруда (иеленіп отыруда) білімнің қызметі ерекше. Білім болмаса ой-өріс, адамның ойлау мәдениеті қалыптаспайды. Кез келген қоғамның негізгі ұстанымы өркениетті қалыптастыру болса, өркениеттіліктің өлшемін айқындайтын ізгілік. Ізгілік қоғамда тарихи сана құндылықтары арқылы сақталып отырады. Ізгілікке қоғам болып қол жеткізу үшін ұлттық ойлау қажет. Қоғамды құрайтын адамдар. Қоғам мүшелерінде ұлттық мінез болса, ізгілік әлеуметтік танымның негізгі құндылығына айналады. Ізгілік, адамгершілік тарихи сана тәжірибелері негізінде қоғамдық психологияның тірегіне айналғанда қоғамда даму, мәдени өзгері орын алады. Түптеп келгенде бақ пен байлықтың қоғамға ақыл, білім, тәрбие мен мінездің бірлігі арқылы қатар келетіндігін ойшылдар айтып кеткен. Бақыт, ақыл мен мінез, қанағат пен төзіп, әділеттілік бір жүрген жерде, ел, халық өз мақсатына қол жеткізеді деген. Паракорлық, жемқорлық, жалқаулық пен надандық, сақындық, екі жүзділік пен озбырлық қатар жүрген жерде жеке адамнан бастап қоғамның санасы бақытсыздыққа айналады делінген ойшылдар даналығында. Жүсіп Баласағұн жазғандай:

Адамды хақ жаратты да ескерді:

Оған ақыл, білім, өнер, ес берді.

Көңіл берді, әрі тілін тербетті ,

Ұят берді, берді құлық, келбетті.

(Ділін оңдап, ерік берді тіліне,

Ұят берді қылық-құлық, тініне!) [5. 90 б.]. Сонымен қоғамның, мәдениеттің дамуы ұрпақтың ақыл-парасатына тәуелді. Неғұрлым қоғам тарихи сана арқылы жетілген сайын бар нәрсені сақтап, жаңа нәрселерді жасауға қабілетті болады. Сананың тарихи және ұлттық сипат алып отыруы деп ұлттың өзіндік табиғатына, болмысына сай қамдануын, қалыпты түрде дамуын және тарихи кезеңдерде өзіне тән ерекшеліктерін сақтап отыруын, адамзаттық дамудың талаптарына бейімделуді айтамыз. Жоғарыда айтып өткеніміздей, кез келген мемлекет өзіне қажетті мүмкіндікті (білім, тәжірибе, ғылым) әлемдік мәдениеттің өрісінен іздейді. Ал адамзаттық даму өзінің мәдени дамуының негізін әлем болмысына тән үлесімділікті зерттеуден алады.

Ел, мемлекет уақыт кеңістігінде теңіз үстінде жүзіп бара жатқан кеме немесе қайық сияқты. Әрине кемемен қайықты салыстыруға келмейді. Бірақ адам баласы бастапқыда қайықты жасап шығарды, қайықпен жүзуді үйренді. Қайықпен жүзуде көздеген жеріне жету үшін кезекпе кезек оған күш жұмсады. Тарихи кезеңдеге адамзат қоғамы да, әрбір тарихи уақытты басынан өткізген елдердің өмірі де осы қайықтағы адамдарға ұқсайды. Қайық өз бетімен жүзе алмайды оны жылжыту үшін, желден, дауылдан қорғап теңіздің шетіне жеткізу үшін көп күш керек. Сол күшті интеллигенция немесе ұлттық сана иелері деп айтамыз. Ал теңізде жүзіп бара жатқан кеме өзіне өзі сенімді мемлекет, ол қашықтықты жүзіп өту үшін өзіне қажетті, өзін өзі қорғап отыратын бар мүмкіндікті (білім, өнер және ғылым тәжірибелерін) өзіне жасап алған.

Ұлттық интеллигенция, саяси элита өкілдері дегеніміз әрбір тарихи уақыт шеңберінде қоғамның ішінен тәрбиеленіп шығатын ұлттық сананың өнімі болып табылады. Бұлардың қатарына кешегі алаш зиялыларын жатқызуымызға болады. «Қазақ жастарының ардақты тәрбиешісі Ақаң сөйлегенде менің есіме Қазақ газетінің әуендері түседі – деп жазып кеткен Мұхтар Әуезов, - біз ол күнде мектеп ішінде жүрген бала едік. Бірақ патша саясаты темір бұғаудай мойынға батып, қазақ жұртын әлсіретіп, «Кедейді шалапқа мас қылып, байды қымызға мас қылып», елдігін жоғалтып бара жатқанын тұманды оймен сезуші едік. Көмескі жауы қазақтың бесіктегі баласының көзінеде елестегендей еді. Сол уақыттарда «Қазақ» газетінің бетінен анда-санда оқып отырған әсерлі анық сөздер қауіптің пішінін айқын қылып көрсетіп, мектептегі жас балалардың сезімін түзу жолға беттеткендей болушы еді. Жас буынның жаңа туып келе жатқан әлсіз ойын «жол мұңдалап», жетегіне алып бара жатқандай

байқалушы еді. Мектептегі сабағын оқымайтын бала «Қазақ» газетін көрген жерде қадалып тұрып қалатын. Бөтен қалада қыр есіне түсіп, елін ойлап жүрген балаға «Қазақ» газеті ауылынан келген сәлемдемедей болатын, ел басына келген бәленің атын білмей, түсін танымаса да, елі мінген еспесі жоқ қайықты теңіздің ішінде жылжытып бара жатқан жел мен құйынның бар екенін оқып жүрген бала да сезе тұғын. Қазақтың еңкейген кәрі, еңбектеген жасына түгелімен ой түсіріп, өлім ұйқысынан оятып, жансыз денесіне қан жүгіртіп, күзгі таңның салқын желіндей ширықтырған, етек-жеңін жиғызған «Қазақ» газеті болатын. Ол газеттің жаны кім еді? Ішіндегі қажымайтын қайрат, кемімейтін екпін кімнің екпіні еді? Ол екпін, ұйықтаған қазақты айқайлап оятуға заман ерік бермеген соң, маса болып қалай ызындап оятамын деп, ұзақ бейнетті мойнына міндет қылып алған Ақаңның екпіні болатын»[6].

Қоғам қашанда интеллигенция өкілдерінің ағартушылық қызметіне мұқтаж. Мемлекет мүддесіне қажет мамандарды тәрбиелеуде мемлекет пен халықтың арасындағы байланыс, интеллигенция өкілдерінің ағартушылық қызметтері арқылы жүзеге асып отырады. Халықтың шынайы субстанция ретіндегі қызметі мемлекеттің дамуына қызмет ететін ұрпақты тәрбиелеуде жатыр, ал шынайы сана деңгейіндегі интеллектуалдар қызметінің мәні, тәуелсіздікті қорғау жолында мемлекет пен халықты біріктіретін ұлттық құндылықтарды қорғап, оған қоғамды бастап отыруында. Бұның барлығы бір ғана сананың қызметі арқылы жүзеге асып отырады.

Интеллигенция өкілдерінің шынайы қызметінің нәтижесінде халықтың әлеуметтік танымы өзінің тарихи деңгейін сақтап отырады. Қоғамның әлеуметтік танымы мен оның бағытын, рухани негіздерін сақтап отыратын интеллигенция өкілдері болмаса жастардың қоғамдық ортада әлеуметтенуі қиын. Жастардың әлеуметтенуі негізінде тарихи сана тәжірибелерін, ұлттық сана принциптерін иелену тұр. Ал қоғамға бағыт-бағдар беруде әлеуметтік танымның негізіне, қоғамның рухани ой елегіне айналып отыратын интеллигенция зердесі. Интеллектуалдар зердесі болмаған жерде қоғамның ақпараттану мен ақпараттану деңгейі әр бағытта жүруі мүмкін. Тарихта да, қазіргі уақытта да бұған мысалдар жетерлік.

Сонымен әр ұрпақ буын өзіндік санадан ұлттық сана деңгейіне жетуде тарихи сана құбылыстарын, тәжірибе түрлерін қалыптатырып отырғандығы белгілі. Бақытты сана деп ұлттың өзіне қажетті құндылықтарын қалыптастырып, өзінің мүддесіне қызмет ететін ұрпақты тәрбиелеп, оның игілігін көруін айтамыз. Ал бақытсыз сана дегеніміз уақыттың өтпелі құбылыстарына төтеп бере алмаған қоғамның қателігі. Бұның себеп-салдары мен мысалы бір. Ол жоғарыда айтып өткеніміздей ұрпақтың мың жылғы тәжірибесі мен білімін, құндылықтарын игере алмаудан шығады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Жұмабаев М. Шығармалары: Өлендер, поэмалар, қара сөздер. – Алматы: Жазушы, 1989. - 448 бет.
2. Құдайбердіұлы Ш. Үш анық /Қаз. ССР Ғылым акад., М. О. Әуезов атын. әдебиет және өнер ин-ты: Жауапты ред. А.Сейдімбеков. Алматы: Қазақстан, «Ғақлия» ғыл.-зерттеу орталығы, 1991.-80 бет.
3. Абай. Қара сөз. Поэмалар. А., 1993.-272 бет.
4. Мұхаммед Хайдар Дулати. Жаһан наме. [Құрастырған Әбсаттар қады Дербісәлі]. - Алматы: «Білім» баспасы, 2006. – 432 бет.
5. Баласағұн Ж. Құтты білік. – Алматы: «Өлке», 2006. – 640 бет.
6. Ахмет Байтұрсынов, Ақ жол: Өлендер мен тәржімелер, публ. мақалалар және әдеби зерттеу. – Алматы: Жалын, 1991 – 464 бет.

МРНТИ 02.41.51

ОСОБЕННОСТИ СОЦИАЛИЗАЦИИ КАЗАХСТАНСКОЙ МОЛОДЕЖИ: ТРУДНОСТИ И ВОЗМОЖНОСТИ

Д.А. МАЦЮК

*Актыбинский региональный государственный университет им. К.Жубанова,
г.Актобе, Казахстан*

Аннотация: В данной статье исследуются особенности процесса социализации казахстанской молодежи как особой демографической группы в возрасте от 15 до 29 лет. Подчеркнута роль молодежи в древних восточных цивилизациях. В разрезе различных этапов отечественной истории изучается роль молодежи и отношение к ней со стороны государства и общества. Показана социальная значимость молодежных групп в советский период истории Казахстана. Вместе с тем, изучены основные тенденции государственной молодежной политики в республике. Осуществлен анализ наиболее актуальных жизненных трудностей современной казахстанской молодежи и пути выхода из них. В целом, продемонстрировано внимание государства к проблемам отечественной молодежи.

Түйіндеме: Бұл мақалада 15-29 жас аралығындағы ерекше демографиялық топ ретінде қазақстандық жастарды әлеуметтендіру үрдісінің ерекшеліктері зерттеледі. Ежелгі Шығыс өркениеттеріндегі жастардың рөлі ерекше атап өтілді. Отандық тарихтың әртүрлі кезеңдерінде жастардың рөлі және оған мемлекет пен қоғамның көзқарасы зерделенді. Қазақстан тарихының кеңестік кезеңінде жастар топтарының әлеуметтік маңыздылығы көрсетілді. Сонымен қатар, республикадағы мемлекеттік жастар саясатының негізгі үрдістері зерделенді. Қазіргі қазақстандық жастардың ең өзекті өмірлік қиындықтарына және олардан шығу жолдарына талдау жүргізілді. Жалпы, отандық жастардың проблемаларына мемлекеттің назары көрсетілді.

Annotation: This article explores the features of socialization of Kazakhstani youth as a demographic group in the population from 15 to 29 years old. The role of youth in ancient eastern civilizations is emphasized. The attitude to youth